

ПАТОПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВРОТИЧНИХ РОЗЛАДІВ У СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», Харків

Подано результати вивчення патопсихологічних особливостей невротичних розладів у пацієнтів, які проживають у сільській місцевості. Проаналізовано показники якості життя, соціально-психологічної адаптації, рівня вираженості основних міжособистісних потреб особистості. Виявлено загальні та специфічні психологічні особливості хворих із невротичними розладами, які необхідно враховувати при проведенні лікувальних і профілактичних заходів.

Ключові слова: невротичні розлади, патопсихологічні особливості, сільське населення, міське населення.

Одним із головних завдань сучасної медицини є розробка ефективних стратегій лікування та реабілітації пацієнтів на основі наукових уявлень і практичних досягнень охорони здоров'я.

Незважаючи на успіхи, досягнуті останніми десятиліттями у галузі діагностики й лікування психічних захворювань, профілактика, лікування та реабілітація хворих із невротичними розладами залишається важливою проблемою медицини. Зміни клінічної картини, характеру порушень у системі відносин особистості, психологічних особливостей у таких пацієнтів тісно пов'язані із зовнішніми соціальними, економічними, культурними факторами, які постійно розвиваються, і багато в чому впливають на клінічний патоморфоз невротичних розладів [1]. Ця обставина диктує необхідність поглибленого вивчення симптоматики й динамічних особливостей невротичних розладів у різних верств населення, зокрема й сільського, без чого неможливо раціонально й ефективно лікувати хворих, запроваджувати дієві профілактичні заходи, розробляти економічні психотерапевтичні та реабілітаційні стратегії.

Метою цього дослідження було вивчення патопсихологічних особливостей невротичних розладів у сільського населення.

Дослідження проводилося протягом 2014–2016 рр. на базі психіатричних закладів Донецької (перше півріччя 2014 р.), Київської та Чернігівської областей.

Основну групу дослідження становили 43 пацієнти з невротичними розладами, які проживають у сільській місцевості, групу порівняння — 45 міських жителів із такою самою патологією.

Усіх респондентів було обстежено за допомогою опитувальника міжособистісних відносин О. О. Рукавішнікова (для встановлення вираженості основних міжособистісних потреб особистості: контролю, включення й потреби в афекті) [2]; шкали для діагностики показника якості життя (Validation of an efficient quality of life index,

J. E. Mezzich et al.) для визначення ступеня задоволеності/незадоволеності нею [3]; методики вивчення соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда [4]; шкали прихованого алкоголізму (Application of the macandrew alcoholism scale) [5].

Під час опрацювання отриманих даних застосовано методи описової статистики й порівняльного аналізу для встановлення ймовірності між вибірками.

Дослідження соціально-психологічної адаптації у пацієнтів із невротичними розладами дало змогу визначити специфічні особливості у хворих, які проживають у сільській місцевості (рис. 1).

Так, було виділено загальні тенденції, характерні для пацієнтів із невротичною патологією, незалежно від місця проживання: високі показники ескапізму ($68,43 \pm 3,45\%$ і $69,87 \pm 4,12\%$ для основної групи й групи порівняння), самосприйняття ($66,85 \pm 2,17\%$ і $59,46 \pm 3,04\%$) і низький рівень емоційного комфорту ($38,16 \pm 1,39\%$ і $41,27 \pm 2,76\%$).

До специфічних особливостей соціальної адаптації пацієнтів із сільського населення належали: високі показники прийняття інших ($63,15 \pm 4,02\%$), прагнення до домінування ($59,72 \pm 3,21\%$), тенденція до інтернальності ($47,84 \pm 2,19\%$) і наявність соціальної дезадаптації ($42,31 \pm 2,56\%$).

Під час вивчення особливостей сприйняття якості життя було встановлено, що пацієнти з невротичними розладами найнижче оцінювали шкали «Емоційне та психологічне благополуччя» ($4,18 \pm 1,38$ бала в основній групі й $4,13 \pm 1,47$ бала — в групі порівняння) і «Загальне сприйняття якості життя» ($4,67 \pm 1,74$ і $5,13 \pm 1,87$ бала), найбільш високі показники отримано за шкалами «Самообслуговування і незалежність дій» ($6,15 \pm 2,24$ і $6,29 \pm 2,37$ бала), «Працездатність» ($6,04 \pm 2,07$ і $5,35 \pm 1,96$ бала) (рис. 2).

Отримані дані відображають незадоволеність психологічним благополуччям і загальним сприйняттям якості життя у пацієнтів із невротичною

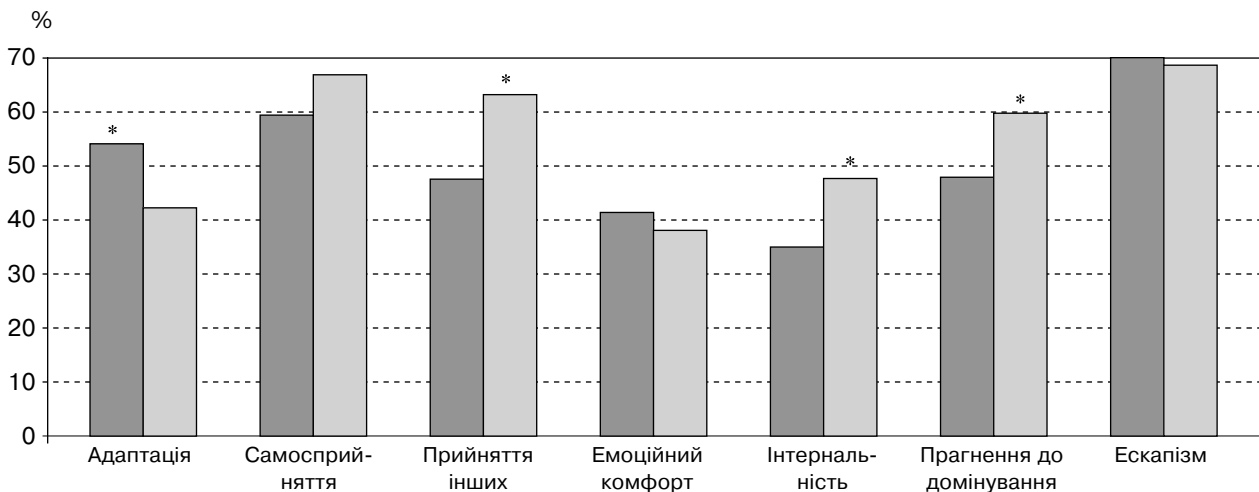

Рис. 1. Особливості соціально-психологічної адаптації у пацієнтів із невротичними розладами (%): □ — основна група; ■ — група порівняння; * достовірність розбіжностей на рівні $p \leq 0,05$ (те саме на рис. 2, 3)

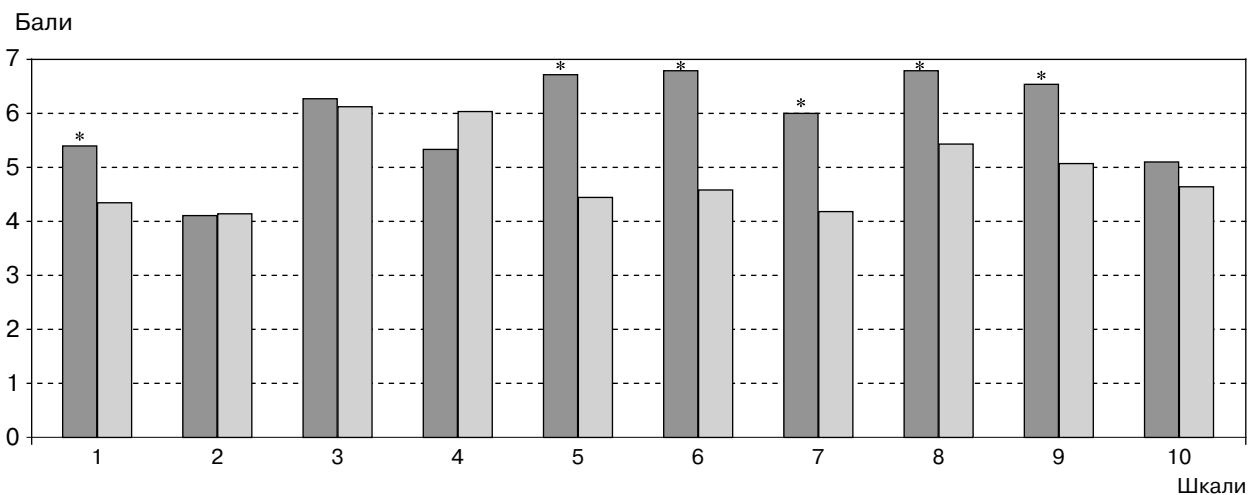

Рис. 2. Особливості сприйняття якості життя у пацієнтів із невротичними розладами: 1 — фізичне благополуччя; 2 — психологічне/емоційне благополуччя; 3 — самообслуговування і незалежність дій; 4 — працездатність; 5 — міжособистісна взаємодія; 6 — соціоемоційна підтримка; 7 — службова і суспільна підтримка; 8 — особистісна реалізація; 9 — духовна реалізація; 10 — загальне сприйняття якості життя

патологією, які проживають у сільській місцевості. Вони відрізнялися від респондентів групи порівняння незадоволеністю своїм фізичним благополуччям ($t = 2,512$), браком міжособистісних відносин ($t = 2,897$), соціоемоційної та суспільної підтримки ($t = 2,734$ і $t = 2,644$ відповідно), а також відчували недостатність особистісної та духовної реалізації ($t = 2,423$ і $t = 2,539$ відповідно).

Зазначимо, що у всіх обстежених страждало перш за все суб'єктивне благополуччя, а особливості пацієнтів, які проживають у сільській місцевості, полягали у зниженні задоволеності зовнішніми життєвими умовами й соціальними ролями.

Аналіз особливостей мотиваційної сфери у респондентів дав змогу виділити деякі загальні та специфічні особливості вираженості міжособистісних потреб (рис. 3).

Загальні особливості хворих із невротичними розладами полягали у високій потребі в афекті від оточуючих (A_w) ($5,09 \pm 2,45$ і $5,78 \pm 3,01$ бала в основній групі й групі порівняння), а також у наявності низької потреби контролю від оточуючих (C_w) ($3,15 \pm 1,24$ і $4,03 \pm 2,13$ бала відповідно).

У ході дослідження було виділено специфічні особливості хворих із сільської місцевості. Так, пацієнти основної групи відрізнялися більш високою потребою в контролі (C_e) й афекті (A_e), прагнули до близьких, емоційних відносин із оточуючими ($t = 2,693$), а також відчували бажання відігравати провідну роль у взаєминах ($t = 2,588$). Однак вони відрізнялися від осіб групи порівняння менш вираженими потребами включення (I_e , I_w), тобто були менше зацікавлені у самому спілкуванні ($t = 2,485$ і $t = 2,631$ відповідно). Наведені

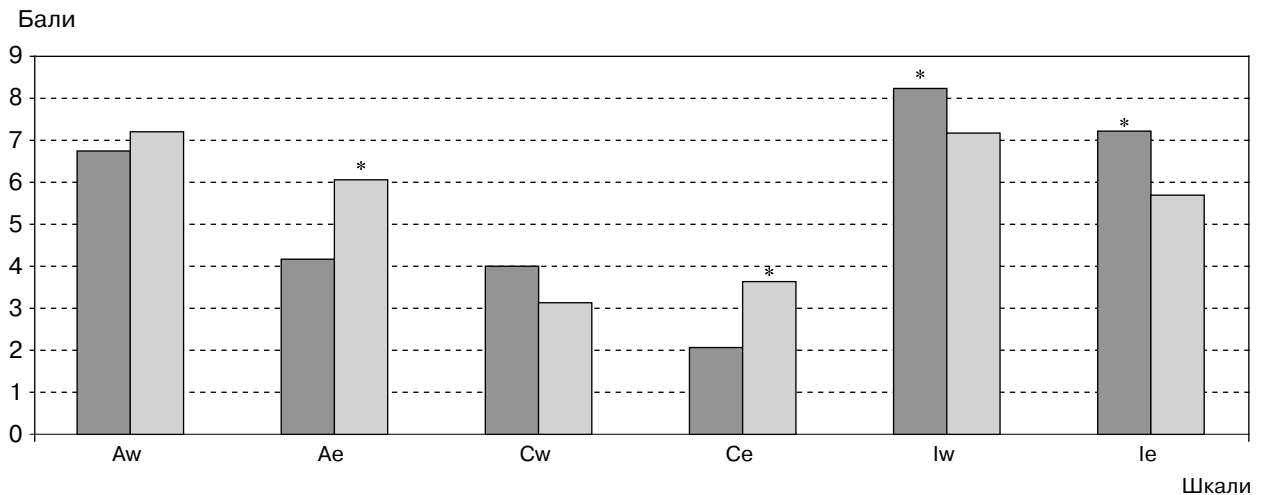

Рис. 3. Особливості вираженості міжособистісних потреб у пацієнтів із невротичними розладами: інтерес інших людей до суб'єкта: Iw — потреба включення; Cw — потреба контролю; Aw — потреба в афекті; інтерес суб'єкта до інших людей: Ie — потреба включення; Ce — потреба контролю; Ae — потреба в афекті

дані відображають такі особливості пацієнтів, які проживають в сільській місцевості: за наявності тенденції спілкуватися з невеликою кількістю людей у них визначалося прагнення встановлювати з ними емоційно близькі стосунки й відігравати у них провідну роль.

Було проаналізовано фактори алкоголізації у хворих на невротичні розлади. Так, прихований алкоголізм траплявся у 47,52±3,76% випадків серед жителів сільської місцевості та у 39,92±2,59% — серед городян. Слід зазначити, що достовірних відмінностей між отриманими показниками не було, проте спостерігалася тенденція більш високих показників прихованого алкоголізму у пацієнтів із сільської місцевості.

Таким чином, виявлені у ході дослідження психологічні особливості хворих із невротичними розладами, які проживають у сільській місцевості, можуть бути використані як можливі диференційно-діагностичні критерії при діагностиці захворювання, а також при проведенні психокорекційних, реабілітаційних та профілактичних заходів.

Список літератури

1. *Марута Н. О.* Особливості діагностики та терапії тривожних розладів невротичного та органічного генезу / Н. О. Марута, Т. В. Панько // Укр. вісн. психоневрології.— 2013.— Т. 21, вип. 1 (74).— С. 75–83.
2. *Фетискин Н. П.* Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Манулов.— М.: Изд-во Института психотерапии, 2002.— С. 167–169.
3. *Райгородский Д. Я.* Практическая психодиагностика. Методика и тесты: учеб. пособ. / Д. Я. Райгородский.— Самара: Бахрах-М, 2001.— 672 с.
4. Validation an efficient quality life index / J. E. Mez-zich, Neal Cohen, Jason Lin [et al.] // Abstracts XI World Congress Psychiatry “Psychiatry on New Thresholds”.— Hamburg, Germany, 611 August, 1999.— P. 427–428.
5. *Cernovsky Z. Z.* MacAndrew alcoholism scale and repressio: detection of false / Z. Z. Cernovsky // Psychol. Reports.— 1985.— Vol. 57, № 1.— P. 191–194.

ПАТОПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕВРОТИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ У СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

Е. Н. ЗИНЧЕНКО

Представлены результаты изучения патопсихологических особенностей невротических расстройств у пациентов, проживающих в сельской местности. Проанализированы показатели качества жизни, социально-психологической адаптации, уровня выраженности основных межличностных потребностей личности. Выявлены общие и специфические психологические особенности больных с невротическими расстройствами, которые необходимо учитывать при проведении лечебных и профилактических мероприятий.

Ключевые слова: невротические расстройства, патопсихологические особенности, сельское население, городское население.

PATHOPSYCHOLOGICAL FEATURES OF NEUROTIC DISORDERS IN RURAL POPULATION

O. M. ZINCHENKO

The results of the studies of pathopsychological features of neurotic disorders in the patients living in rural areas have been presented. The indices of life quality, social and psychological adaptation, level of expression of basic interpersonal needs of an individual were analyzed. General and specific psychological features of the patients with neurotic disorders, which should be taken into account in medical and prophylactic measures, have been revealed.

Key words: neurotic disorders, pathopsychological features, rural population, urban population.

Надійшла 05.09.2019

УДК 616.89::616.895+616.891:616-057

Канд. мед. наук К. А. КОСЕНКО

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АГРЕСИВНОСТІ І ВОРОЖОСТІ ЯК НАСЛІДКІВ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ У МОРЯКІВ ДАЛЕКОГО ПЛАННЯ МОРСЬКОГО ТОРГОВОГО ФЛОТУ

КНП «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я» ООР

Проаналізовано психопатологічні й патопсихологічні особливості феноменів агресивності й ворожості як деструктивної відповіді особистості на наднормові професійні стрес-фактори залежно від специфіки професійної діяльності моряків далекого плавання. Установлено, що переважна більшість мореплавців, незалежно від специфіки професійної діяльності, живуть із перманентним відчуттям провини підвищеної вираженості, що негативно впливає на стан їхнього психічного здоров'я.

Ключові слова: моряки далекого плавання, командний склад торгового морського флоту, робітники торгового морського флоту, агресивність, ворожість.

Моряки далекого плавання належать до професійних груп з одним із найбільших ризиків піддаватися дії психосоціального стресу, який, як відомо, негативно впливає на психічне здоров'я [1]. Психогенні тривожні, депресивні стани або психічні й поведінкові розлади, пов'язані із уживанням психоактивних речовин, є визнаними проблемами охорони здоров'я у морському секторі [2–5]. Однак до зазначених, асоційованість яких із дією професійного стресу має значну доказову базу, на теперішній час деякі дослідники додають агресію й пов'язані з нею феномени, бо існують дані щодо наявності лінійного зв'язку між агресією та професійним стресом [6].

Багаторічні дослідження проблеми психічного здоров'я моряків свідчать про наявність значних відмінностей, пов'язаних зі специфікою їхньої професійної діяльності. За однією версією, більш значному стресовому навантаженню піддається командний склад, оскільки на офіцерах-судноводіях лежить більша відповідальність за все, що відбувається на судні під час рейсу, за іншою — рядовий

молодший персонал є більш вразливим до професійних стрес-факторів, пов'язаних зі значними фізичними й психоемоційними навантаженнями, ніж офіцери [7–11].

Однак усі дослідники однакові в одному: мореплавання пов'язане з психічними, психосоціальними та фізичними стресорами, різними залежно від умов праці моряків, тому й стратегії зменшення ризику стресу повинні бути спрямовані на різні їх категорії [2].

Мета цієї роботи — дослідити психопатологічні й патопсихологічні особливості феноменів агресивності та ворожості як деструктивної відповіді особистості на наднормові професійні стрес-фактори залежно від специфіки професійної діяльності моряків далекого плавання морського торгового флоту.

Для досягнення поставленої мети на засадах інформованої згоди з дотриманням принципів біоетики й деонтології протягом 2016–2019 рр. було обстежено 180 представників морського торгового флоту: 110 членів командного складу (КТФ)